

HPV College – další preventivní aktivita

„Dny prevence infekcí lidskými papilomaviry“ v prvním listopadovém týdnu provázela široká informační kampaň pro laickou i odbornou veřejnost. | Jaroslava Sladká

■ Patronka Dnů prevence infekcí HPV Madeleine Albrightová se pozdravila s profesorkou Janou Hercogovou a MUDr. Vladimírem Dvořákem. | Foto: Leoš Chodura

Osvětovou činnost odborníků, kteří se spojili v neziskové organizaci HPV College, podporuje Česká gynekologická a porodnická společnost ČLS JEP (ČGPS) a Sdružení soukromých gynekologů. Hlavním důvodem založení HPV College bylo podle prezidenta této edukační a diskusní platformy prim. MUDr. Jiřího Ondruše, předsedy sekce kolposkopie a cervikální patologie ČGPS, přispět k aktivnějšímu řešení trvale nepříznivé situace ve výskytu papilomavirových infekcí u nás. Cílí se především na jejich nejzávažnější důsledek – rakovinu děložního čípku, která je po rakovině prsu druhou nejčastější příčinou úmrtí žen na onkologické onemocnění.

„Zatímco v zemích západní Evropy je toto onemocnění diagnostikováno u deseti ze sta tisíc žen, v České republice u dvojnásobku. Přestože je screening plně hrazen zdravotními pojišťovnami, svého gynekologa pravidelně navštěvuje jen něco málo přes polovinu žen v reprodukčním věku,“ uvedl na tiskovém setkání MUDr. Ondruš.

Buď život bez sexu, nebo cílená ochrana

Rizikové kmeny humánních papilomavirů (HPV) jednoznačně sehrávají klíčovou roli v patogenezi prekanceróz a karcinomů dělož-

ního hrdla. V průběhu života ženy epitel děložního hrdla prodělává řadu změn, které jsou provázeny metaplazií. Tento nezralý metaplazický epitel je nejsnadněji napadnutelný onkogenními typy HPV, které mají schopnost se zabudovat do genomu buněk děložního hrdla. Samotná přítomnost viru však k rozvoji prekanceróz a následně karcinomu nestačí. Organismus ženy od úrovně infikované buňky až po celý imunitní systém má řadu ochranných mechanismů, které většinu těchto virů i patologicky změněných buněk neutralizují a dokáží eliminovat.

■ Prezident HPV College MUDr. Jiří Ondruš uvedl, že gynekologické cytologické vyšetření absolvuje v řádných intervalech jen něco málo přes 50 % žen v reprodukčním věku. | Foto: Leoš Chodura

V současné aktivně sexuálně žijící populaci dívek mezi 18. a 25. rokem lze diagnostikovat tyto viry až ve 30 %. Ve skupině 35 až 40 let jsou to již méně než 4 %. Tato skupina žen, u kterých virus perzistuje, je však vysoce riziková. V řadě studií, které ve světě probíhají, se vyhodnocuje význam screeningu HPV v managementu diagnostiky a léčby. Základem screeningových programů zůstává cytologie. Z hlediska přenosu agresivních virů není bez zajímavosti ani to, že v oblastech, kde se praktikuje mužská obrázka, je výskyt karcinomu děložního hrdla nejnižší. Tato forma „ochrany“ ale neskýtá stoprocentní záruku, navíc ji nelze z etických důvodů prosazovat.

Riziko i pro muže

Lidské papilomaviry napadají různá místa i na těle mužů a u obou pohlaví mohou vést k rozvoji závažných onemocnění. Uvádí se, že v současné době je na celém světě nakaženo asi 630 milionů jedinců. U žen HPV způsobuje léze a karcinomy nejen děložního čípku, ale také zevních rodidel a pochvy. Výskyt karcinomů zevních rodidel a pochvy je sice nižší než v případě hrdla děložního, ale na rozdíl od karcinomu hrdla pro toto onemocnění neexistuje žádný screeningový systém. Diagnostika v uvedených anatomických lokalitách je proto relativně obtížná, a záchyt bývá pozdní. Počet závažných patologií v těchto oblastech se zvyšuje, přičemž věk pacientek se posunuje do stále nižších kategorií.

U mužů může infekce HPV vést ke vzniku análního karcinomu a rakoviny penisu. Odhaduje se, že minimálně 50 % mužů se během života s touto infekcí setká. Virus pak mohou nevědomě přenášet na své partnerky a vystavit je tak riziku rozvoje onemocnění. Anální karcinom často postihuje homosexuály provozující anální sex (infekce HPV způsobuje zhruba 60 % případů karcinomu řiti).

U obou pohlaví je HPV stejně zodpovědný za výskyt kondylomat (venерické bradavice) a papilomů (benigní nádor epitelu), a to nejen na genitálu, ale i v dýchacích cestách.

Infekce HPV má rovněž souvislost s některými případy rakoviny hlavy a krku.

Primární prevence – edukace a očkování

Předseda ČGPS MUDr. Vladimír Dvořák připomněl, že samotná osvěta nestačí a měla by být především cestou k zatím jediné racionální primární prevenci, kterou je očkování. „Touto cestou se u žen výrazně snižuje nejen riziko vzniku život ohrožujících karcinomů, ale i jiných značně nepříjemných onemocnění, jejichž výskyt je mnohem častější, než si mnozí myslí,“ uvedl.

Čím dál více se také hovoří o vakcinaci mužů (současná kvadrivalentní vakcína už je použitelná i u chlapců od 9 do 15 let), která je jednak považována za projev osobní zodpovědnosti (redukci rizika, že se stanou přenašeči infekce), jednak u nich díky očkování dochází k minimalizaci možného rozvoje dalších onemocnění, která může HPV vyvolat. Velkým propagátorem vakcinace mužů je i nositel Nobelovy ceny za fyziologii a medicínu z roku 2008 Harald zur Hausen. Tento německý vědec studoval vznik karcinomu děložního hrdla a podílel se na objasnění role papilomavirů při vzniku rakoviny děložního čípku, které vedlo k vývoji dvou sér chránících v případě očkování před některými kmeny těchto virů.

Další osobností, která přišla osobně podpořit HPV College a „Dny prevence infekcí HPV“, byla bývalá ministryně zahraničních věcí USA Madeleine Albrightová, jež na význam této aktivity upozorňuje dlouhodobě. Jak uvedla, cílem je učinit z každého dne „Den prevence“.

Co je HPV

Zatím je kompletně popsáno více než 100 typů papilomavirů. Z hlediska lidského zdraví má význam 40 typů, které infikují epitel kůže a sliznic, zejména v oblasti genitálu a konečníku. Ty označujeme jako lidské papilomaviry (HPV). Podle schopnosti vyvolávat změny v infikovaných buňkách vedoucí k nádorovému bujení se dělí na vysoce rizikové, které způsobují především karcinom děložního hrdla, zevních rodidel a pochvy, a nízkorizikové, které mohou vyvolat genitální bradavice.